

Hej!

Måndagen den 25 mars kl 19.00 på Skissernas museum får Lunds kammarmusiksällskap besök av en av Europas mest framgångsrika ensembler, nämligen **RTÉ Vanbrugh Quartet**. Stråkkvartetten är baserad i Cork och sen 25 år tillbaka " Resident Quartet to Radio Telefis Éireann" knutna till irländska radion och har även haft regelbundna konserter i BBC Radio 3.

Kvartetten är internationellt erkänd för sin vackra stråkklang och utsökta tolkningar, deras inspelning av Beethovens samtliga kvartetter räknas som en av de finaste någonsin. De framträder runt om i världen bla i London´s Wigmore Hall, Amsterdam Consertgebouw och Carnegie Hall, New York.

I **bilagan** som följer kan man få en beskrivning av verken som ska spelas.

Konsertprogram:

W A Mozart, Stråkkvartett A-dur K 464
Benjamin Britten, Stråkkvartett nr 2, C-dur op. 36
L. van Beethoven, Stråkkvartett e-moll op. 59:2

Biljettförsäljning från kl. 18.30. Medlemmar och studerande 100 kr, övriga 160 kr.
Ungdomar under 18 år gratis.

På LKMS hemsida www.lkms.ms11.net kan man lyssna på Vanbrugh Quartet och även få en intervju med kvartettens medlemmar.

Välkomna!
Styrelsen

Nästa konsert blir måndagen den 15 april med KUBE-ensemblen

LKMS. Spelafton 25 mars 2013 med RTÉ Vanbrugh Quartet. Något om verken som ska spelas

Mozart, Wolfgang Amadeus (1756-1791)

Haydnkvartetterna, K 387, 421, 428, 458, 464, 465.

Dessa 6 kvartetter tillkom under ca två år, från december 1782 till januari 1785. Mozart hade träffat Haydn 1781 och hört hans kvartetter op. 33. De gjorde ett starkt intryck på honom och han beslöt att själv ta upp kvartettskrivandet efter 10 års uppehåll. Han skrev dessa sex kvartetter utan att ha någon beställning och lade ner hela sin själ i komponerandet. Arbetet gick emellertid påfallande långsamt och trögt, vilket var ovanligt för Mozart. Och i sin dedikation till Haydn skriver Mozart att de sex kvartetterna var *frukten av ett långt och mödosamt arbete*. Haydn var själv närvarande vid kvartetternas uppförande i Mozarts hem. Det är vid detta tillfälle han uttalar det berömda yttrandet till Mozarts far: *Inför Gud och som en ärlig man försäkrar jag, att er son är den störste kompositör jag känner till person eller till namn. Han har smak och vad mera är en mycket grundlig kunskap om komposition*. Detta säger alltså en man som gått till musikhistorien under epitetet ”stråkkvartettens fader” och själv tonsatt 68 stråkkvartetter, varav åtminstone hälften hör till standardrepertoaren för världens stora stråkkvartettensembler!

Mozarts Haydnkvartetter är mycket varierande i sin stämning. Var och en av dem innehåller dessutom många olika bottnar liksom en för Mozart ovanligt stor portion romantik. I Bonniers musiklexikon skriver artikelförfattaren att de *i föreningen av melodisk charm och konstfullt arbete når en inom genren senare aldrig överträffad storhet och styrka*. Det är inget dåligt omdöme med tanke på att Mozart själv skrev ytterligare fyra kvartetter för att inte tala om Beethovens och Schuberts sena kvartetter.

Stråkkvartett A-dur K 464

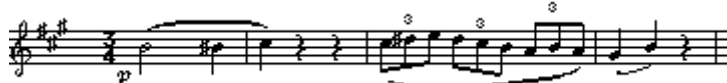
1. Allegro 2. Menuetto – Trio 3. Andante 4. Allegro non troppo
1784-85

Detta är vad jag kallar ett verk! sade Beethoven efter att hemma hos Carl Czerny¹ ha sett Mozarts A-durkvartett K 464, den femte av de s.k. *Haydnkvartetterna*. Även utan kunskaper i kompositionsteknik kan man vid en titt i partituret ana denna kvartetts skickliga tematiska uppbyggnad. Små korta motiv som upprepas eller imiteras kan sägas vara hela verkets signum, åtminstone satserna 1, 2 och 4. Det var därför säkert inte en tillfällighet att Beethoven, som likt Haydn var de korta motivens mästare, fastnade för just denna kvartett.

Första satsen börjar med ett huvudtema som klingar glatt och menuettlikt:

Lägg märke till de 4 tonerna i andra takten (understreckade). Detta lilla motiv kommer att spela en allt överskuggande roll i satsen. Sidotemat är också mycket koncentrerat:

Genomföringen utvecklar framför allt huvudtemat och dess 4-tonsmotiv mästerligt. Återtagningen följer praxis och är snarlik expositionen.

¹ Carl Czerny, 1791-1857, var elev till Beethoven och blev sedermera en av tidens mest framstående pianopedagoger med bl. a. Liszt som elev.

I den andra satsen, *Menuetto*, är det första menuettetemat uppbyggt av 2 st. motiv, som båda imiteras: det första (takt 1-2) med en tons höjning, det andra (takt 5-6) med en tons sänkning:

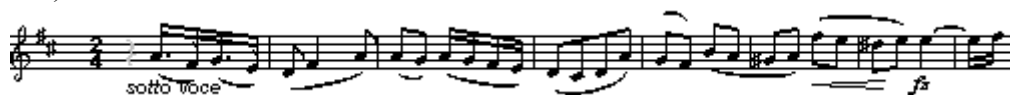

Efter att dessa presenterats i de första 8 takterna, spelas de samtidigt (takt 9-12) och blandas därefter i de fyra stämmorna på det mest sinnrika sätt.

Trions första del kontrasterar med en mjuk melodi, medan den andra delen, med sina trioler och sin större rörlighet, låter betydligt morskare.

Tredje satsen är ett tema med variationer med satsbeteckningen *Andante*. Temat (D-dur) är inte helt lätt att memorera:

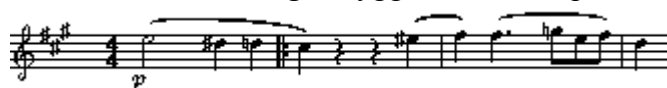

Variation 2 är full av behag. Nr 4 i moll har en mörkare stämning. Nr 6 spelas mot ett ackompanjemang i cello, som rytmiskt påminner om en trumma:

Detta rytmiska motiv fortsätter i codan, först i violan, sedan i 2:a fiolen och slutligen i 1:a fiolen. Efter ytterligare en variation (den 7:e!) återkommer trummandet i cello vilket avslutar codan.

Sista satsens *Allegro* bygger i stort sett på ett enda tema:

Sidogruppen (E-Dur) upprepar samma tema, men det är nu försett med en envis upprepning av en och samma ton (E) i cello, en orgelpunkt i form av ett ostinato:

Användning av samma tema i både huvudgrupp och sidogrupp förekommer även i oboekvartetten K 370, första satsen. I slutgruppen dyker cellons ostinato upp på nytt, denna gång till ett böljande tema:

Genomföringen utforskar huvudtemat och ostinatots rytmiska mönster. Plötsligt bryts stämningen av ett brett psalmlikt tema, som avslutar genomföringen.

Att på detta sätt infoga ett nytt tema i subdominanten (här D-dur) var inte ovanligt i den klassiska stilens finalsatser i sonatform. I återtagningen fortsätter temabearbetningen, och satsen avslutas med en coda, naturligtvis även den genomsyrad av huvudtemat.

Britten, Benjamin (1913-1976)

Britten får väl betraktas som 1900-talets främste företrädare för brittisk musik. Hans största insatser har gjorts på musikdramatikens område. Bland operaverken kan nämnas *Peter Grimes* (1944), *The Rape of Lucretia* (1946), *Albert Herring* (1947), *Billy Budd* (1951) *The Turn of the Screw* (1954), *A Midsummer Night's Dream* (1960) och *Death In Venice* (1973). Mycket populärt har orkesterstycket *The Young Person's Guide to the Orchestra* (1945) blivit liksom den tidigt sammanställda *Simple Symphony* (1934). Vänskapen med Peter Pears inspirerade också till många vokalkompositioner. Bland dessa kan nämnas *War Requiem* (1962)

Stråkkvartett nr 2 C-dur op. 36

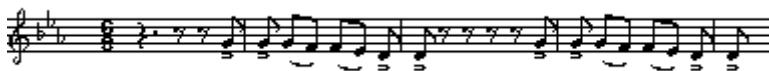
1. *Allegro calmo senza rigore* 2. *Vivace* 3. *Chacony*
1945

Kvartetten, som skrevs för högtidligheterna i samband med 250-årsminnet av Purcells död 1945, fullbordades efter hemkomsten från en turné i Tyskland tillsammans med Yehudi Menuhin. Man hade spelat för de överlevande från koncentrationslägren. Att denna upplevelse hade satt djupa spår hos pacifisten Britten kan man ana i verket, som är ett allvarligt och suggestivt verk. Även Purcells musik har varit en inspirationskälla, inte minst sista satsen.

Första satsen, *Allegro calmo senza rigore*, är skriven i sonatform men expositionen är lång på bekostnad av den korta genomföringen och återtagningen, som är ännu kortare. Hela satsen kan sägas vara uppbyggd av tre besläktade teman som hörs efter varandra i början av satsen. De består av vardera 11 takter och inleds alla med ett stort intervallsprång om 10 toner.

Den allvarliga stämningen fortsätter i den andra satsen, ett scherzo med beteckningen *Vivace*. Scherzodelens kärva tema är uppbyggt av 8-delar:

Trion ger inget andrum. Temat har stora likheter med det föregående. Det är helt enkelt en augmentation av det föregående temat, och domineras alltså av fjärdedelar.²

Scherzodelen återkommer och avslutar satsen.

² Augmentation innebär att tonerna i en fras eller ett tema får förlängda notvärden. Åttondelar blir fjärdedelar, fjärdedelar blir halvnöter etc.

Sista satsen, *Chacony*, är en chaconne³. Den engelska stavningen är säkerligen en reverens till Purcell. Satsen består av ett tema och 21 variationer uppdelade i fyra grupper. De första sex variationerna är harmoniska, nästa sex är rytmiska variationer, den tredje gruppen om sex är melodiska variationer och de tre sista kan sägas utgöra en coda. Mellan de fyra grupperna finns solokadenser för i tur och ordning cellon, violan och första violinen. Temat består av 9 takter som binds ihop av kraftfulla punkteringar, som är lätt att uppfatta i många av variationerna

Beethoven, Ludvig van (1770-1827)

Beethoven skrev 16 kvartetter, 17 om Grosse Fuge op. 133 räknas in. De tillkom under tre perioder. Mellan 1798-1800 komponerades 6 kvartetter op. 18. Åren 1806-10 skrevs kvartetterna op. 59:1-3, op. 74 och op. 95. Sedan skulle det dröja 14 år innan Beethoven på nytt ägnade sig åt kvartettkonsten. Mellan 1824 och 1826 tillkom de mytomspunna sena kvartetterna op. 127, 132, 130, 133, 131 och 135.

Stråkkvartett e-moll op. 59:2

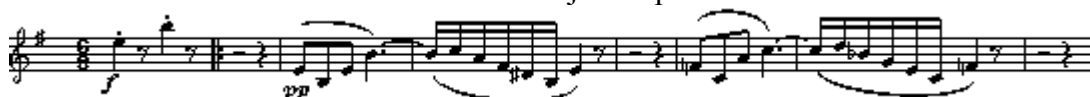
1. Allegro 2. Molto adagio 3. Allegretto 4. Finale: Presto
1806

År 1806 fick Beethoven en beställning på tre stråkkvartetter från den ryske musikälskaren och ambassadören i Wien, greve Andreas Razumovskij, som härigenom undgick att endast bli en fotnot i historien. Innan året var till ända hade Beethoven alla tre kvartetterna färdiga, trots att han även under denna tid färdigställde den 4:e symfonin.

De tre Razumovskijkvartetterna hör till Beethovens yppersta kammarmusikverk och ställer krav på musikernas tekniska skicklighet som tidigare knappast hade krävts. De väckte stor uppmärksamhet på grund av sitt nya och djärva tonspråk och ifrågasattes naturligtvis av många, som bl.a. menade att musiken var bisarr och knappast kunde tas på allvar. Berömd är Beethovens påpekande för en av kritikerna att kvartetterna inte var skrivna för dem utan för kommande tider. En annan obetalbar replik, som också ger prov på Beethovens sarkasmer, är följande om Ignaz Schuppanzigh, primarien i den stråkkvartett som skulle föra den första kvartetten till dopet. Han hade beklagat sig över de många stråktekniska svårigheter som fanns i kvartetten. När Beethoven fick höra talas om detta lär han ha sagt: *Tror han verkligen att jag har hans usla fiol i tankarna när jag komponerar?*

Denna andra Rasumovskij-kvartett skiljer sig radikalt från nr 1. Den är betydligt kortare men framför allt mera kammarmusikaliskt anlagd. Den är också mer typisk för Beethovens musik, med sina korta teman uppbyggda av upprepade korta motiv.

Första satsen, *Allegro*, börjar med två korta ackord. Efter en taks paus följer huvudtemat bestående av två likartade motiv åtföljda av pauser.

³ Chaconne har omväxlande med passacaglian använts som beteckning på en under barocken vanlig instrumental variationsform. Den går i tretakt och bygger ofta på en given ackordföljd.

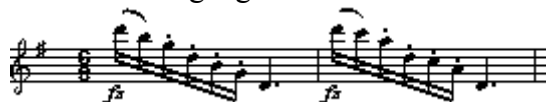
Sidogruppens första tema kommer överraskande:

Det följs av en långsam dialog mellan cello och violin 1. Slutgruppen första tema inleds rytmiskt men entonigt:

En kraftfull avslutning på expositionen består av ett mönster av fallande brutna ackord, som hörs åtta gånger i de sex sista takterna:

Expositionen ska enligt partituret tas i repris vilket är en återgång till gamla normer. Genomföringen börjar svagt med ackorden från inledningen och bearbetar sedan i huvudsak huvudtemat. Återtagningen följer konventionen. Den påbjudna repriserna av genomföring/återtagning, som är en ännu äldre princip än omtagning av expositionen, hör man sällan. Codan börjar som genomföringen och slutar med huvudtemat unisont.

I den oändligt rofyllda långsamma satsen (E-dur), finns många anslående melodier men kanske fastnar man främst för dessa tre: Det första, huvudtemat, klingar som en hymn:

Nästa melodi, som börjar med ett dominantseptimackord, känns som en fortsättning på huvudtemat:

Det tredje är

En kort men intensiv genomföring följer. I denna spelar cellon på ett ställe tonerna b-a-c-h, vilket en del musiksribenter tolkat som en hyllning till Johann Sebastian. Dessa toner överensstämmer för övrigt intervallmässigt nästan helt med de inledande 4 tonerna i satsens huvudtema (transformerade till B-dur blir de b-a-c-b).

Genomföringen avslutas med tredje temat tillsammans med magiska punkteringar i cellon, toner som fortsätter in i återtagningen såsom motstämman till huvudtemat. Satsen slutar i ro.

Tredje satsen är ett *Allegretto* med formmönstret ABABA. Det liknar alltså ett scherzo med dubbel trio. Första delens tema har en intressant rytm:

Andra delen, ("Trion"), är betecknad *Maggiore* och går alltså i dur (E-dur). Den bygger på ett känt ryskt folktema, som även Mussorgskij (*Boris Godunov*) och Rimskij-Korsakov (*Tsarbruden*) använt sig av. Melodin ligger i violan:

Ett under av spänst och luftighet möter lyssnaren i sista satsen, *Finale Presto*. Den franske musikforskaren Joseph de Marliave betecknar i sin bok om Beethovens kvartetter satsen som den mest briljanta kvartettfinal som vid det laget hade skrivits. Satsen brukar betecknas som ett rondo med inslag av sonatform. Mönstret är ABACA, och det är alltså inte fråga om ett "regelrätt" sonatrondo. Det galopperande rondotemat i C-dur är verkligen slående:

Ett lugnare episodtema (B), tas upp av violin 1. Det går i h-moll.

I den andra episoden (C), bearbetas både huvudtemat (de understrukna 8-delarna i notexemplet ovan), sidotemat och huvudtemats andra del (se notexemplets andra rad). När rondotemat sista gången avslutar satsen höjs tempot efter 12 takter (*Più presto*) och satsen slutar i triumf.